

The enhancement of network in Lampang Elderly School

Chalida Yamsrisuk¹

Received: 27/5/2020, Revised: 15/7/2020, Accepted: 1/8/2020

Abstract

The purposes of this research are: 1) To study the collaboration development of elderly school in Lampang Province 2) To be promoting happy networking concept in Lampang elderly school 3) To be strategy development in Lampang elderly school.

This research is a quality research; Participatory research (PAR) and networking concept in elderly school. It 2 parts is input and output to promote collaboration in elderly school networking.

This research resulted in innovation in caring for the elderly in emotional health for the elderly in the elderly school in activities and content in good level. Since the implementation and development of the learning activity management unit has been defined in stages In the aspect of learning management to meet the needs and consideration of satisfaction in order to be involved in activities organized by focusing on the elderly as important Especially in happy activities Emphasizing the unity of activities To promote and support good emotional health during the participation in activities which are systematic and step by step integration From the body of knowledge with criteria and theories that are conducive to directing the learning unit activities from experts in education directly In addition, the researcher based on the content and organization of mental health promotion as the main information.

Keywords: School; Elder Network; Participations; Strategy; Well-being

¹ Lecturer in Faculty of Social Science (Political Sciences) at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang campus.
ychalidaa@gmail.com

การสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

ชลิดา แยมศรีสุข¹

วันรับบทความ: 27/5/2563, วันแก้ไขบทความ: 15/7/2563, วันตอบรับบทความ: 1/8/2563

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความร่วมมือการพัฒนาสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง 2) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง 3) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาวะของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยศึกษา 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา ทั้งสองแห่งมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกัน คือ ในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การดำเนินกิจกรรมในด้านการดูแลผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุของทั้งสองแห่ง พบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึกสนุกสนาน พึงพอใจและต้องการให้สร้างกิจกรรมเพื่อลดปัญหาความซึมเศร้า ความเครียด ความรู้สึกโดดเดี่ยวที่ไม่มีใครให้ความสำคัญ ดังนั้น การจัดกิจกรรมสำหรับการดูแลผู้สูงอายุจึงช่วยให้เกิดความสุข โดยเฉพาะในด้านสุขภาวะทางอารมณ์ที่ผู้สูงอายุสามารถลดปัญหาสภาวะของสุขภาวะที่เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่งมีการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียน ชุมชน และวัดในการจัดกิจกรรมของนักศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : โรงเรียน; ผู้สูงอายุ; เครือข่าย; การมีส่วนร่วม; ยุทธศาสตร์; สุขภาวะ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ychalidaa@gmail.com

บทนำ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้จัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในสังคม และพัฒนาทักษะในเรื่องที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไม่ให้สูญสลาย สามารถสร้างคุณค่าแก่ชุมชน โดยเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรม สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่เป็นจำนวนมากที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการหากิจกรรมทำร่วมกันในโรงเรียนผ่านชุมชนซึ่งโรงเรียนดังกล่าวมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านจิตปัญญา ด้านเศรษฐกิจ และเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กล่าวคือ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั่วประเทศทำให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 การจัดการศึกษาเป็นการพัฒนาทักษะที่พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยดำเนินการตามความสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ผู้สูงอายุมีเพื่อนกลับมาสังคมอีกครั้ง

ทั้งนี้ การบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กลุ่ม กรรมการ กติกาหรือข้อตกลง กิจกรรม (ธนาคารความดี) และกองทุน ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุถือเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่และเป็นสวัสดิการให้กับสังคมผู้สูงอายุ โดยเน้นการใช้ทุนทางสังคม และวัฒนธรรมชุมชนมากกว่างบประมาณจากภายนอก และพหุวัฒนธรรมที่ดำเนินงานในโรงเรียนผู้สูงอายุที่แตกต่างกันในแต่ละบริบทพื้นที่ ดังเช่น การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ในกรณีศึกษา โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา มีขั้นตอนการดำเนินงานเริ่มจากการประชุม ประชาสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจ และสร้างความร่วมมือในพื้นที่ มีการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดทำแผนในการดำเนินงาน จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ติดตามและประเมินผล โดยมีการกำกับดูแลจากที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในจังหวัด และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง กับชีวิตปัจจุบันในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ส่วนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคามีการจัดการเรียนการสอนเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ร่วมออกแบบ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในส่วนของทักษะชีวิตร่วมกับโรงเรียน ทั้งนี้ การรวมกลุ่มในลักษณะการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ การสร้างกระบวนการสร้างความร่วมมือ การสร้างความเชื่อมโยงเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ กับชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ผ่านกิจกรรมรูปแบบ นวัตกรรมระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาและยกระดับการสร้างความรู้และความรอบรู้ในสุขภาพของประชากรทุกกลุ่มวัย การลดปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยง การบูรณาการการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ ในระบบสุขภาพเพื่อเชื่อมโยงกันและเกิดภาพ การพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลากรในระบบบริการสุขภาพ ให้มีบทบาทวิจัยและพัฒนาระบบบริการสุขภาพ การส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุและผู้พิการที่มุ่งไปสู่การพึ่งพาตนเองได้เป็นหลัก การจัดระบบหรือการจัดบริการที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพให้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบสุขภาพที่ครอบคลุมการเตรียมความพร้อมของระบบบริการ เพื่อรองรับการพัฒนาระบบสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การใช้ประโยชน์จากระบบข้อมูลสารสนเทศและ เทคโนโลยีสุขภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพของระบบบริการสุขภาพ การพัฒนาการดูแลสุขภาพที่บ้าน

Lampang Provincial Public Health Office. n.d. จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีดัชนีการสูงวัยมาก เป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ รองจากจังหวัดลำพูน จากการสำรวจประชากร ปี 2559 จังหวัดลำปาง มีประชากร ทุกช่วงวัย จำนวน 573,247 คน มีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 142,932 คน (ร้อยละ 24.93 ของประชากรทั้งหมด) ซึ่งสูงกว่าภาพรวมของประเทศไทย โดย 5 อันดับแรกของอำเภอที่มีประชากร อายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ต่อประชากรทั้งหมดสูงสุด ได้แก่ (1) อำเภอแม่พริก (ร้อยละ 33.65) (2) อำเภอสบปราบ (ร้อยละ 30.40) (3) อำเภอเถิน (ร้อยละ 28.02) (4) อำเภอแม่ทะ (ร้อยละ 27.72) และ (5) อำเภอเกาะคา (ร้อยละ 27.06)

หน่วยงานภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำปางได้ให้ความสำคัญกับภาวะการณเปลี่ยนแปลงของประชากรจากวัยทำงานเข้าสู่ผู้สูงอายุ ดังเช่นการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุเทศบาลเขลางค์นคร เมื่อปี 2553 พบว่า มีประชากรทั้งหมด 10,457 คน คิดเป็นร้อยละ 17.25 และในปี 2559 มีประชากรทั้งหมด 60,172 คน มีผู้สูงอายุ จำนวน 11,759 คน คิดเป็นร้อยละ 19.53 ซึ่งจะเห็นได้ว่า เทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว จึงได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2554 เพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ ให้ผู้สูงอายุมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลเกาะคา งานการศึกษา

ได้มีกิจกรรมดูแลผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมนันทนาการ ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปัจจุบัน เพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนเกาะคา ได้มีกิจกรรม สร้างเสริมสุขภาพที่ดีให้กับตนเองและสังคม

ทั้งนี้ การบริหารจัดการศูนย์ผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ผู้สูงอายุฯ เช่น เครือข่ายความร่วมมือ ภาคประชาชน ชมรมผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักงานส่งเสริมหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ การศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และสร้างความเชื่อมโยง เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุกับชุมชนว่ามียุทธศาสตร์ในการพัฒนาความร่วมมือ และสร้างเครือข่ายสุขภาพของ โรงเรียนผู้สูงอายุที่ยั่งยืน และเหมาะสมต่อบริบทของชุมชนอย่างไร นำมาซึ่งการสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยง การพัฒนาระบบสุขภาพของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความร่วมมือการพัฒนาสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง
2. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง
3. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นงานวิจัยประยุกต์ตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการศึกษาความร่วมมือการพัฒนาสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ และแนวทางการสร้างความร่วมมือ เพื่อพัฒนาสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยการศึกษาเอกสารแหล่งข้อมูล คือ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความร่วมมือ และแนวทางการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุป

1.2 การศึกษาส่งเสริม และแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อพัฒนาสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา โดยการสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ หรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารกลุ่มงานด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ 2) เจ้าหน้าที่และนักวิชาการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ 3) ผู้แทนกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือกลุ่มผู้สูงอายุ

2. ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จากจำนวนศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ ผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการพัฒนามนุษย์ด้านการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบกึ่งโครงสร้าง ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยหรือเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ โดยแบบสอบถามได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.67 – 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 ทบทวนงานวิจัยในประเทศที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การค้นหารูปแบบกิจกรรมที่มี ความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ในสังคมไทยทั้งในการดูแลผู้สูงอายุโดยครอบครัว/ชุมชน และเครือข่าย สร้างกลไกการบูรณาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

4.2 ทบทวนเอกสารวิชาการของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ การออกแบบกิจกรรมเพื่อการดูแลผู้สูงอายุด้านสุขภาวะทางอารมณ์ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ

4.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมตามกิจกรรมการเรียนรู้ และจัดเวทีให้พื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา นำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ และนักวิชาการสร้างกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ดูแลสุขภาวะทางอารมณ์ของผู้สูงอายุนำเสนอตัวแบบที่ดีของการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน และในชุมชนสู่การประชุมสรุปผลเบื้องต้น การประเมินการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดลำปาง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนาระบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางอารมณ์ร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

และศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ

4.4 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร ผู้สูงอายุ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อข้อเสนอการสร้างเครือข่าย และกำหนดยุทธศาสตร์โรงเรียนผู้สูงอายุให้มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อเป็นต้นแบบโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

4.5 สรุปเพื่อสังเคราะห์ “การเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” นำเสนอข้อเสนอเบื้องต้นในการกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ต่าง ๆ โรงเรียนผู้สูงอายุ การสังเคราะห์กิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุวิชาชีพ นักสังคมสงเคราะห์ ตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ และนักวิชาการ เพื่อนำข้อสรุปข้างต้นสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

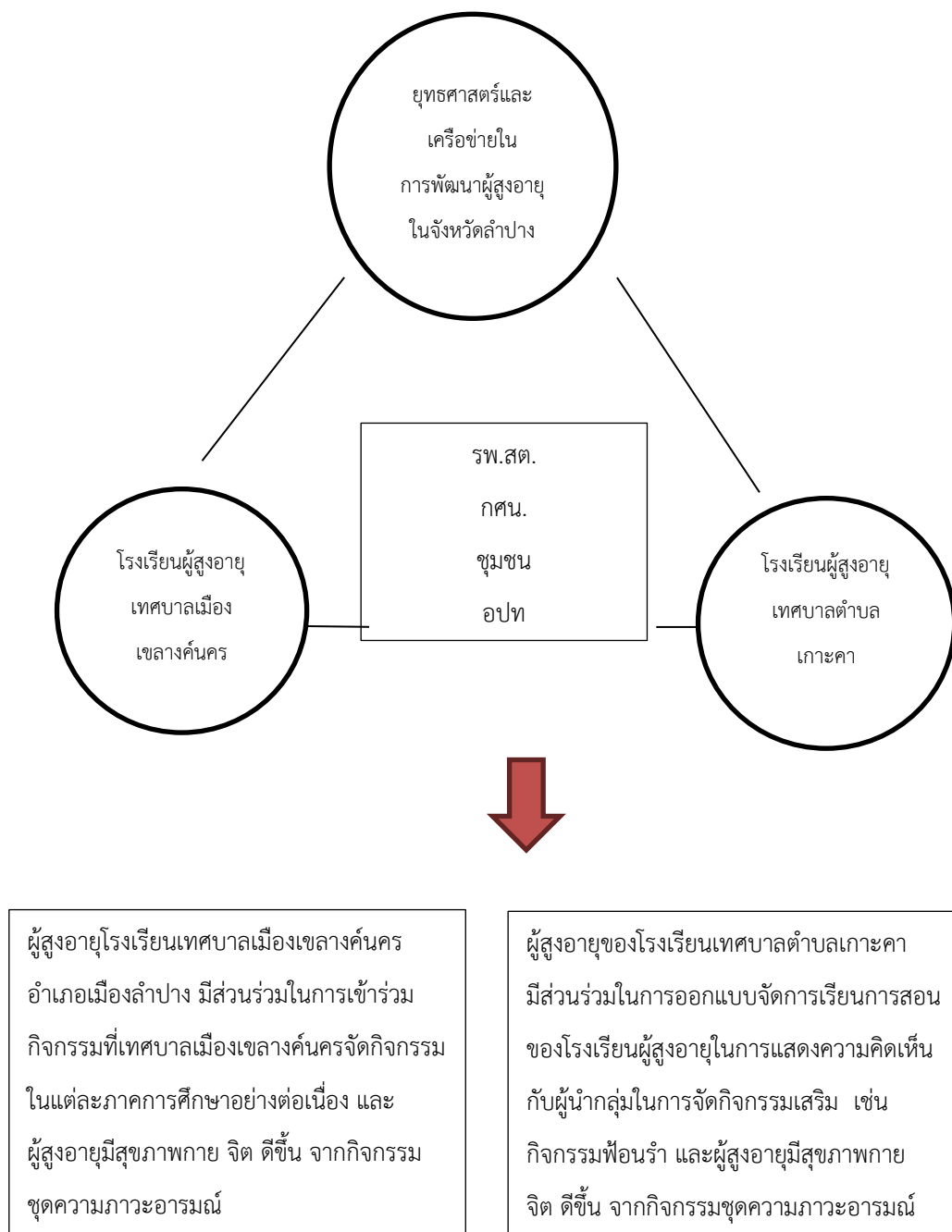
การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประเมินรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา โดยประเมินร่างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดเทศบาล กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษา สังกัดของเขตเทศบาล จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ลักษณะของแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผลการศึกษา

การสร้างความร่วมมือ สร้างเสริมเครือข่าย กำหนดยุทธศาสตร์ จากการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง และเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อนำมาสร้างยุทธศาสตร์และเครือข่ายในการพัฒนาผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ทั้งสองแห่งมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกัน คือ

1. ผู้สูงอายุโรงเรียนเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมและทำกิจกรรมร่วมกับเทศบาลเมืองเขลางค์นครซึ่งจัดกิจกรรมในแต่ละภาคการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย จิต ดีขึ้น โดยคณะวิจัยได้นำชุดกิจกรรมชุดความรู้สำรวจภาวะอารมณ์ ในการทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขและทำความคุ้นเคยกับคณะวิจัย

2. ผู้สูงอายุของโรงเรียนเทศบาลตำบลเกาะคา มีส่วนร่วมในการออกแบบจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในการแสดงความคิดเห็นกับผู้นำกลุ่มในการจัดกิจกรรมเสริมสนับสนุนการให้กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมฟ้อนรำ และผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย จิต ดีขึ้น จากกิจกรรมชุดความรู้ภาวะอารมณ์

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่งมีการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียน ชุมชน วัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การศึกษาตามอัธยาศัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมของนักศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง คณะนักวิจัยใช้ชุดกิจกรรมสุขภาพภาวะอารมณ์ กาย จิตดี ให้กับผู้สูงอายุทั้งสองแห่งในการส่งเสริมภาวะอารมณ์ สุขภาพดี เพื่อสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง ภายหลังจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus groups) จากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ แห่งละ 20 คน พบว่า กลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นขั้นตอน มีปฏิทินการดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่เทศบาลเขลางค์นครได้จัดไว้ให้ มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย อีกทั้ง มีการเสริมสร้างทักษะอาชีพ สนับสนุนการให้กับผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย เสริมสร้างสุขภาวะทางอารมณ์ที่ดีให้กับผู้สูงอายุ

อีกทั้ง โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา มีการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการเรียนร่วมกับเทศบาลตำบลเกาะคาโดยกำหนดขึ้นตามพันธกิจ กิจกรรมตามวัตถุประสงค์แต่ละช่วงสถานการณ์ เป็นลักษณะอิงนักเรียนผู้สูงอายุเป็นผู้ขับเคลื่อน ในด้านกิจกรรมจัดในรูปแบบโครงการในแต่ละเดือนจัดเป็นรูปแบบกิจกรรมจากการหารือ เพื่อนำเสนอรูปแบบกิจกรรมอื่น ๆ สัปดาห์เว้นสัปดาห์ หนึ่งเดือนมีการจัดกิจกรรม 2 ครั้ง ทุกกิจกรรมจะมีการวางแผนการทำงานก่อนดำเนินการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่งมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกัน คือ ในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนประจำปีการศึกษา ในระบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน Pinthong (1992) ในการสร้างสังคมให้กับผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองจากปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

ทั้งนี้ Srimahapak and Gengsatiensup, n.d. ได้สรุป เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเพื่อผู้สูงอายุของรัฐบาลไทยในแต่ละสมัย เช่น การสร้างระบบประกันสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล และ สถานบริการของรัฐโดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลในสมัย พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เช่น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ใน พ.ศ.2537 มีผู้สูงอายุที่จดทะเบียนอยู่ในชมรมผู้สูงอายุจำนวน 3,487 คน ซึ่งอาจมีจำนวนมากกว่านี้ เนื่องจากหลายชมรมไม่ได้มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ ชมรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลจังหวัด ปี พ.ศ.2541 ได้มีการจัดตั้งสภาผู้สูงอายุทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุทั้งหมด ที่จดทะเบียนและรัฐบาลยังให้การสนับสนุนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ โดยผ่านกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

การดำเนินกิจกรรมในด้านการดูแลผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุของทั้งสองแห่ง พบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึกสนุกสนาน พึงพอใจและต้องการให้สร้างกิจกรรมเพื่อลดปัญหาความซึมเศร้า ความเครียด ความรู้สึกโดดเดี่ยวที่ไม่มีใครให้ความสำคัญความแตกต่างจากการที่เคยมีงานทำ มีสังคมที่เคยได้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ดังนั้น การศึกษาความร่วมมือเพื่อจัดกิจกรรมสำหรับการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้วยกิจกรรมนันทนาการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาวะที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และเกิดความสุข โดยเฉพาะในด้านสุขภาวะทางอารมณ์ ซึ่งการสร้างใจจดใจจ่อจนถึงความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการตอบรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นครและเทศบาลตำบลเกาะคา ทั้งในด้านการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อเสริมสร้างการดำเนินงานร่วมกันของโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งในรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เป็นด้านการส่งเสริมทางการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sinchai (2014) ในรายงานการสังเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ได้ให้ข้อเสนอต่อการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ คือ ข้อเสนอมาตรการด้านหลักประกันรายได้ ข้อเสนอมาตรการด้านหลักประกันทางสังคม ครอบครัวยุคใหม่ การดูแล และสภาพแวดล้อม

และข้อเสนอมาตรการเพื่อการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุ และการศึกษาของ Kaewinta (2011) ทำการศึกษาเรื่อง การนำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ.2552 ไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาอำเภอเวียงสาคร จังหวัดน่าน ได้ให้ข้อเสนอแนะบางส่วนว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควรมีการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ เพื่อให้การทำงานด้านผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ และลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน เกิดความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรม เกิดการรับรู้ในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน สามารถที่จะนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่นั้นมาลงมือในส่วนของการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานทุกภาคส่วนในประเทศไทย ให้ความสำคัญกับการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ โดยกำหนดไว้เป็นนโยบาย แผนงาน และโครงการ ในหน่วยงานทุกระดับของประเทศทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข ทั้งนี้ การจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ควรมีการบูรณาการอย่างจริงจังระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในชุมชน Kaewthep (1995)

หรือในด้านการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้สูงอายุต้องการให้มีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงการตระหนักรู้และเข้าใจ ในด้านพิธีกรรมทางศาสนา ศาสนพิธี การปฏิบัติตนในแนวพุทธที่เห็นถึงความสำคัญในด้านการดำเนินชีวิตในวิถีพุทธที่เป็นวิถีของการปฏิบัติที่ได้ทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานและเป็นการสะท้อน การแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม การจัดกิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการจัดการแสดง ฟ้อนรำในพิธีต่าง ๆ ผู้สูงอายุตระหนักถึงความงามที่เกิดขึ้นในกระบวนการทางพุทธศาสนา ที่เป็นแบบหล่อหลอมให้เกิดการเรียนรู้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนี้ได้ ผู้สูงอายุรู้สึกและพึงพอใจในกิจกรรมที่เป็นประเพณี และวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลถึงการจัดแผน การดำเนินงานสำหรับผู้สูงอายุ และการตระหนักและให้คุณค่ากับประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างความสัมพันธ์อันดีของผู้สูงอายุและกลุ่มอายุอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีกลุ่ม หน่วยงาน องค์กร จัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีแผนการพัฒนาสุขภาวะที่สอดคล้องกับความต้องการ มีการทำประชาพิจารณ์ในพื้นที่เทศบาลเมืองเขลางค์นคร และเทศบาลตำบลเกาะคาภายหลังจากสิ้นปีการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ

พร้อมทั้ง การขยายผลการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุกับสถาบันอาชีวะ หน่วยงานภาคเอกชน เพื่อพัฒนาให้เกิดโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Ganjana, K. (1995). *Tools of Communities culture*. Bangkok: Catholic Education Council of Thailand.
- Gemsak, P. (1992). *Mobilization of people for rural development*. Bangkok: Faculty of economics Thammasat University.
- _____ (1984). *Rural Development Management*. Bangkok: Odien Store.
- Chamana, K. (2011). *Implementation of The National Senior Plan No.2 (2002 - 2021) Revision No.1 B.E. 2552 (2009) : Case Study of Wiang Sa District, Nan Province*. Master of Arts Thesis in Administration, Social Development, National Institute of Development Administration.
- Siranee, S and Gomart, G. (n.d.). *The impact and burden of long-term care for the elderly under Thai culture*. Bangkok: Foundation, Thai Geriatric Research and Development Institute.
- Sakkul, S. (2014). *Report on the synthesis of operational situation information for the elderly*. Bangkok: Health Promotion Fund Office. Lampang Provincial Public Health Office (M.P.). <http://mlph.tht.in/>